

Cuprins

Capitolul I. În loc de introducere	5
Capitolul II. În vagon	15
Capitolul III. și absolut inutil	23
Capitolul IV. și nu inutil pentru călători. În care se hotărăște definitiv dacă într-adevăr „franțuzul n-are minte”	51
Capitolul V. Baal	61
Capitolul VI. Eseu asupra burghezului francez	77
Capitolul VII. Continuarea celui precedent	98
Capitolul VIII. <i>Bribri și Ma biche</i>	119
<i>Note</i>	139

F.M.
DOSTOIEVSKI

Însemnări de iarnă
despre impresii de vară

Traducere de Demostene Botez
și Irina Andreescu

POLIROM
2021

Oameni veniți cu un singur gând, care se bulucesc domol, tenace și în tăcere, în acest palat colosal și simți că aici s-a săvârșit ceva definitiv, s-a săvârșit și s-a încheiat. Este un tablou biblic, ceva ca de Babilon, o prorocie de apocalips care se săvârșește în fața ochilor. Simți că e nevoie de multă negare și nesfârșită împotrivire sufletească pentru a nu ceda, a nu te supune impresiei, a nu te pleca în fața faptului și a nu-l adora pe Baal, adică a nu lua ceea ce există drept propriul tău ideal...

Ei, dar astea-s fleacuri, veți spune voi, niște aiureli bolnăvicioase, nervi, exagerări. Nimeni nu se va opri la așa ceva și nimeni nu-l va lua drept idealul său. În plus, foametea și sclavia nu ni-s prieteni și vor sugera cel mai bine dezaprobarea și vor trezi scepticismul. Iar diletanții sătui, care se preumblă pentru propria lor plăcere, pot, bineînțeles, să creeze tablouri de apocalips și să-și amuze nervii, exagerând și storcând din orice fenomen senzații tari, pentru a se excita...

— Bine, răspund eu, să zicem că m-am lăsat furat de decor; așa o fi. Dar, dacă ați fi văzut cât de orgolios este spiritul puternic care a creat acest decor colosal și cu cât orgoliu este convins acest spirit de victoria sa și de triumful său, v-ați cutremura

pentru orgoliul, înverșunarea și orbirea lui; v-ați cutremura și pentru cei asupra cărora planează și domnește acest spirit orgolios. În fața proporțiilor atât de colosale ale spiritului stăpânitor, în fața orgoliului lui atât de urias, în fața desăvârșirii solemne a creațiilor acestui spirit și un suflet flămând încremenește adesea, se resemnează, se supune, caută salvarea în gin și în desfrâu și începe să creadă că toate trebuie să fie așa cum sunt. Faptul e apăsător, mulțimea înlemnește și o ia razna sau, chiar dacă devine sceptică, atunci caută salvarea, posomorită și blestemând, în ceva în genul mormonismului. Iar la Londra poți vedea mulțimea într-o așa amploare și într-o asemenea situație în care n-o vei vedea aievea nicăieri în lume. Mi s-a spus, de pildă, că sâmbătă noaptea o jumătate de milion de lucrători și de lucrătoare, împreună cu copiii lor, se revarsă ca o mare prin tot orașul, grupându-se mai mult în anumite cartiere, și, toată noaptea, până la cinci dimineața, serbează sfârșitul lucrului, adică mănâncă și beau ca vitele pentru toată săptămâna. Toți aceștia își aduc economiile strânse în timpul săptămânii, tot ce-au câștigat cu muncă grea și cu blesteme. În măcelării și în băcăni gazul aerian arde cu flacără groasă, luminând puternic

străzile. Parcă s-ar organiza un bal pentru acești negri albi. Oamenii se îmbulzesc în tavernele deschise și pe străzi. Se bea și se mănâncă chiar în stradă. Cărciumile sunt împodobite ca niște palate. Toți sunt beți, dar fără veselie, ci posomoriți apăsător și într-un fel ciudat de tăcut. Numai uneori înjurăturile și bătăile până la sânge tulbură această tăcere suspectă care te întristează. Toată lumea asta caută să se îmbete cât mai repede, până la pierderea cunoștinței... Femeile nu rămân mai prejos de bărbații lor și se îmbată laolaltă; copiii aleargă și se târăsc printre ei. Într-o asemenea noapte, m-am rătăcit odată pe la ora două și am umblat multă vreme pe străzi, prin mulțimea fără număr a acestor oameni posomorați, întrebând aproape prin semne drumul, pentru că nu știu nici un cuvânt englezeste. Drumul l-am găsit, dar impresia lăsată de cele văzute m-a chinuit după aceea vreo trei zile. Oamenii sunt peste tot oameni, dar aici totul e atât de colosal, atât de viu, încât parcă ai pipăi ceea ce până atunci ți-ai închipuit numai. Aici, chiar nici nu vezi oameni, ci o sistematică, docilă, stimulată pierdere a cunoștinței. Și, privindu-i pe toți acești paria ai societății, simți că încă multă vreme nu se va implini pentru ei prorocirea, că încă multă vreme nu se

vor da ramuri de măslin și veșminte albe și că încă multă vreme ei îl vor întreba pe Cel-de-Sus: „Până când, Doamne?”⁴⁷. Și ei singuri știu asta și, deocamdată, se răz-bună împotriva societății, devenind mor-moni subterani, exaltați, pelerini... Pe noi ne miră prostia de a deveni niște exaltați și pelerini și nu bănuim că aici este vorba de o desprindere de formula noastră socială, o desprindere stăruitoare, inconștientă, o desprindere instinctivă, cu orice preț, pen-tru a se salva, o desprindere de noi cu dezgust și cu groază. Aceste milioane de oameni, părăsiți și izgoniți de la ospățul lumii, îmbrâncindu-se și strivindu-se unul pe altul, în întunericul subteran în care sunt azvârliți de frații lor mai mari, bat orbește la orice poartă și caută o ieșire, pentru a nu se înăbuși în subsolul întune-cat. Aici este o ultimă încercare desperată de a se aduna într-o grămadă proprie, într-o masă proprie și de a se desprinde de tot, chiar și de chipul omenesc, numai ca să trăiască după dorința lor, numai ca să nu fie împreună cu noi...

Am văzut la Londra o altă masă de oameni, la fel cu aceștia, pe care, de ase-menea, nu o vei vedea nicăieri atât de uriașă ca acolo. Este tot un decor în felul său. Cine a vizitat Londra, acela a fost,

desigur, măcar o noapte la Haymarket. Este un cartier în care, noaptea, pe unele străzi se îmbulzesc mii de prostituate. Străzile sunt luminate cu gaz aerian, despre care la noi nici nu se știe. La fiecare pas, întâlnești cafenele luxoase, împodobite cu oglinzi și aurării. Aici sunt și locuri de adunare și adăposturi. Chiar ți-e frică să intri în această mulțime. Și ce ciudat este alcătuită! Aici sunt și bătrâne, aici sunt și femei frumoase în fața cărora te oprești uimit. În toată lumea nu există un tip de femeie atât de frumoasă ca englezoaica. Toate acestea se îmbulzesc anevoie, îngheșuite pe străzi. Mulțimea nu încapă pe trotuare și inundă toată strada. Toate acestea sunt avide de pradă și se aruncă cu un cinism nerușinat asupra primului întâlnit. Aici vezi și haine scumpe, strălucitoare, și aproape niște zdrențe, și o mare deosebire de vârste, totul laolaltă. În această mulțime îngrozitoare se îmbulzesc și vagabonzi beți și tot aici vin și bogătași cu titluri de noblețe. Se aud înjurături, certuri, chemări în gura mare și câte o șoaptă ademenitoare a vreunei frumoase care nu și-a pierdut încă sficiunea. Și ce frumoase sunt uneori! Fetele sunt parcă dintr-un album de desene. Îmi amintesc că am intrat o dată într-un „Casino”. Orchestra cânta zgomotos, lumea

dansa, oamenii se îmbulzeau, înăuntru era splendid. Dar caracterul posomorât nu-i părăsește pe englezi nici în toiul veseliei: ei și dansează cu un aer serios, chiar posac, parcă ar meșteri pașii de dans și, parcă, din obligație. Sus, la balcon, am zărit o tânără și m-am oprit pur și simplu uimit: nu întâlnisem încă niciodată nimic ce s-ar fi putut asemui cu asemenea frumusețe ideală. Tânăra sta la o masă împreună cu un tânăr ce părea un gentleman bogat și se vedea după toate că nu era un vizitator obișnuit al localului. O căutase poate și, în sfârșit, se întâlniseră sau se înțeleseseră să se vadă aici. El vorbea puțin cu ea și mereu sacadat, de parcă n-ar fi spus ceea ce ar fi vrut să-i spună. Conversația era întreruptă des de tăceri îndelungate. Iar ea era foarte tristă. Avea trăsături delicate, fine, ceva tainic și trist era în privirea ei minunată și întru câtva mândră, ceva gânditor și nostalgic. Cred că era tuberculoasă. Prin educația ei, era, nu putea să nu fie, mai presus de toată mulțimea aceea de femei nefericite: altminteri, ce-ar mai însemna fața unui om? Și, cu toate acestea, bea chiar acolo ginul, plătit de tânăr. În sfârșit, el s-a ridicat, i-a strâns mâna și s-au despărțit. El a plecat, iar ea, îmbujorată de băutură, cu pete purpurii pe obraji palizi,